

AZ OSZTRÁK TANÁROK FIZETÉSE.

Az osztrák állami tisztviselők fizetési viszonyait a kormány rendezni, illetőleg javítani akarja. 1873 óta csak lényegtelen módosítások történtek e téren. Az életviszonyok azonban azóta nagy mértékben megdrágultak, az állami közigazgatásnak mindinkább bonyolulttá váló gépezete is nagyobb előkészültséget és nehezebb munkát ró a tisztviselőkre, mint régen; azért az osztrák kormány méltányosnak is, de megcélszerűnek is tartja olyan javadalma-zással látni el hivatalnokait, hogy a nemzet intelligentiájának a színe-java keresse föl az állami hivatalokat.

Ausztriában is tizenegy rangosztályba osztották be a tisztviselőket — megtartván a régi kereteket — épen mint minálunk. Érdekes a régi és új osztrák rangosztályokat összehasonlítani a mieinkkel.

Rangosztály.	A u s z t r i á b a n		Magyarorsz.
	új	rég	új
I.	12,000	12,000	20,000
II.	10,000	10,000	12,000
III.	8,000	8,000	6,000
IV.	7,000	7,000	6,000
V.	6,000	6,000	5,000
	5,000	5,500	4,000
		4,500	
VI.	4,000	3,600	3,000
	3,600	3,200	2,000
	3,200	2,800	
VII.	3,000	2,400	2,400
	2,700	2,200	2,200
	2,400	2,000	2,000
VIII.	2,200	1,800	1,800
	2,000	1,600	1,600
	1,800	1,400	1,400
IX.	1,600	1,300	1,300
	1,500	1,200	1,200
	1,400	1,100	1,100
X.	1,300	1,000	1,000
	1,200	950	900
	1,100	900	800
XI.	1,000	800	700
	900	700	600
	800	600	500

Látni való ezekből, hogy a mi új fizetési rendszerünk még a régi osztrák fizetési rendszernél is gyöngébb; az új osztrák fizetési rendszer mögött pedig messze elmarad.

Alig van osztrák tisztviselő osztály, mely jobban kivette volna részét a fizetésjavításból, mint a tanárság. Az osztrák kormány ugyanis belátta, hogy az idők változtával a tanárság nemzeti feladatai, a tudomány haladtával pedig munkájának a nehézségei is szerfölött nagyobbodtak. Az eleminél magasabb iskolák manapság nem azt a nemzeti feladatot töltik be, mint régen. Azelőtt a tudományos képzettség egyes kiváltságos osztályoknak a privilégiuma volt; ma már fontos nemzeti érdek, hogy minél többen részesüljenek e magasabb képzésben. Az osztrák kormányt ez a belátás vezette, mikor a többi tisztviselőknél nagyobb mértékben emelte a tanárok fizetését. De vezette az a tapasztalat is, hogy az osztrák tanárság anyagi helyzete messze mögötte maradt más művelt államok tanárainak a helyzete mögött. Vezette a kényszerűség is, mert Ausztriában ép úgy kezdett kísérteni a tanárhiány réme, mint nálunk, ha nem oly ijesztő mértékben is.

A főiskolai tanárokat egészen az új fizetési rendszer szerint javadalmazták, szakítva az eddigi tandíj-osztalék rendszerével, épen mint nálunk. — A középiskolai tanároknak meghagyták eddigi fizetésök rendszerét, az ötödéves pótlékok szerint való emelkedést — ennek a meghagyását kértük annak idején mi is — de 200 forintra emelték alapfizetésüket — 1000-ról 1200-ra, illetve 1200-ról 1400-ra —; három utolsó quinquenniumukat pedig 200 forint helyett 300 forintra emelték, a mi 500, illetve 700 frt fizetésjavítást jelent minden tanárra kivétel nélkül. Míg ellenben a többi tisztviselők a IX. rangosztályban csak 300 forintra, a VIII-ban is csak 400 forintra emelkedtek. A tanárokat is beosztották ugyan a rangosztályokba — a IX. és VIII-ikba — de nem ezen osztályok törzsfizetését húzzák, hanem 1200, illetve 1400 forintot. Csak rangjuk és működési pótlékuk (nálunk: lakpénz) felel meg a IX. és VIII. rangosztálynak.

Ismertetem röviden az osztrák tanárok új fizetési viszonyait. Ránk nézve, kik annyira szeretjük utánozni a mi jó szomszédainkat, tanulságosak azok nagyon.

1. **A főiskolai tanárok fizetése.** A rendes egyetemi, műegyetemi, gazdasági főiskolai, bécsi ev. theologiai, bécsi képzőművészeti és leMBERGI állatorvosi tanárok a VI. rangosztályba soroz-

tatnak (3200, 3600, 4000 frt fizetés). Egyes kiváló főiskolai tanárok az V. rangosztályba is előléptethetők (5000, 6000 frt), ezek száma azonban az egész létszám 10%-át meg nem haladhatja. A viszonyokhoz és szükséghez képest (pl. ha magasabb fizetésű külföldi egyetemi tanárt hírnak meg valamely osztrák egyetemi katedrúra) egyes tanárokat a szabályszerűnél magasabb fizetéssel is lehet alkalmazni.

A *rendkívüli* tanárok a VII. rangosztályba tartoznak, de nem az ennek megfelelő fizetést húzzák, hanem a *fizetéses* rk. tanárok 1600 frtot és 200 frt ötödéves pótlékot kapnak, a *fizetésnélküli* rk. tanárok pedig, valamint a *magántanárok* is, megtartják tandíj-illetményüket.

A rendes és a fizetéses rendkívüli tanárok ezután Ausztriában sem tarthatnak számot a tandíj-illetményre (épen mint nálunk); de az ezen törvény életbeléptekor működő tanároknak meg van adva a szabad választás joga a régi vagy az új fizetési rendszer közt.

E rendes illetményeken kívül — mint általában az állami tisztviselők — a főiskolai tanárok is megtartják a helyi viszonyokhoz mért működési pótlékukat, mely a mi lakpénzünknek felel meg (Bécsben rendes tanárnak 1000, illetve 800 frt, rk. tanárnak 700 frt); ellenben a rendes tanárok elvesztik eddigi 200 frtos ötödéves pótlékaikat, de ezt bőven kipótolja a magasabb alapfizetés.

Még csak azt kell megjegyeznünk, hogy az új fizetési rendszer értelmében a *főiskolai tanárok mindenütt egyforma alapfizetést húznak* s nem osztatnak fizetési osztályokba, mint eddig (1. Bécs, 2. Prága, 3. a többi), abból az elvből indulván ki, hogy egyforma szolgálatokért egyforma alapfizetés jár, a *drágasági viszonyokat a nyugdíjba be nem számítható pótlékok vannak hivatva kiegyenlíteni.*

A tandíj-illeték eltörlését Ausztriában azzal okolták meg, a mivel minálunk, t. i. hogy egyfelül egyes kötelező collegiumok behozatala (a német tanszabadságtól eltérőleg), másfelől egyes karok (pl. a filozófiai kar) néptelensége és szegénysorsú tanulóinak tandíjmentessége rendkívül igazságtalan arányban osztaná meg a tandíjpénzeket.

2. A középiskolai tanárok fizetése. *Rendes tanár* alapfizetése a *nagyobb városokban* 1400 frt, a *kisebb városokban* 1200 frt (eddig Bécsben 1200 frt, vidéken 1000 frt); azonfelül ki-

elégítő szolgálat esetén ötször kapható ötödéves pótlék, melyek közül a két első 200 frtos, a három utolsó 300 frtos. A középiskolai rendes tanár a IX. rangosztályban van (1400, 1500, 1600 frt), ez azonban rá nézve csak annyit jelent, hogy e rangosztálynak megfelelő működési pótléket (Activitátszulage) és rangot élvez. A második quinquennium után, mikor fizetése 1800 frtra, illetőleg 1600 frtra rúg, megkapja az e fizetésnek megfelelő VIII. rangosztályt (1800, 2000, 2200 frt), de ismét a nélkül, hogy ez osztály törzsfizetését is húzná; őt a VIII. osztálynak csak rangja és működési pótléka illeti meg. A működési pótlék marad a régi: a VIII. osztályban 600, 360, 300, 240 forint, a IX. osztályban 500, 300, 250, 200 forint.

A Tanáregyesületi Közlöny tudósítója tehát téved, mikor azt hiszi, hogy az osztrák tanár a rangosztályok fizetési fokozatain ép úgy keresztülmegy, mint a többi állami hivatalnok, és hogy azonfelül még az ötödéves pótléket is kapja, tehát összesen $2200 + 1300 = 3500$ frt maximalis fizetést élvez. Ha tán a törvényjavaslat szövege maga ezt nem czáfolja is meg világosan, megczáfolja az indoklás: « . . . so dass sich als höchster für die Pension anrechenbarer Gehalt, den jeder wirklicher Lehrer nach Ablauf einer 25-jährigen zufriedenstellenden Dienstzeit zu erreichen in der Lage ist, der Betrag von 2500 fl. (2700 fl.) gegenüber dem jetzigen Betrage von 2000 fl. ergeben würde.»

Az igazgató a rendes tanári fizetésen kívül a nagyobb városokban 500 frt, a kisebbekben 400 frt igazgatói pótléket kap, mely a nyugdíjba is számít; azonfelül szabad lakást vagy annak megfelelő lakpénzt. Rangra nézve a VII. rangosztályban van (2400, 2700, 3000 frt), de csak e rangosztály működési pótlékának a felét (körülbelül 300 frt) kapja, törzsfizetését nem. Az igazgató maximalis törzsfizetése tehát 2900 frt, illetve 3200 frt.

A hittanár fizetése 800 frt, ötödéves pótléka a két első 100 frt, a három utolsó 200 frt.

A tornatanár fizetése a nagyobb városokban 1100 frt, a kisebbekben 100 frt, két első ötödéves pótléka 100 frt, a három utolsó 150 frt.

Az okleveles *helyettes tanárnak*, valamint a *helyettesítő rendes tanárnak* tiszteletdíja minden heti óráért a nyelvi szakon 60 frt, a többi szakon 50 frt, a rajz- és tornáért 40 frt egy évre. A nem okleveles helyettes tanárok díjai: 48 frt, 40 frt, 32 frt. A helyet-

teszi évekből 3 az ötödéves pótlék kiutalványozásába is beszámítatik.

Kiváló tudományos és pædagogiai érdemek jutalmazásául a közoktatási miniszter egyeseknek 500 frt tiszteletdíjat ad, s e célra a költségvetésbe évenként fölvesz egy meghatározott összeget.

Ha állami ipariskolák és tanítóképzők, valamint községi középiskolák és tanítóképzők tanárai lépnek át állami középiskolához, azok épen olyan elbánásban részesülnek, mintha kezdettől fogva itt szolgáltak volna.

3. Tanítóképzők és gyakorlóiskolák tanárai. A *Director* és a *Hauptlehrer* épen úgy díjaztatnak, mint a középiskolák igazgatói és tanárai. — A *Lehrer* fizetése nagyobb városokban 1100 frt, kisebbekben 1000 frt; pótléka a két első 100 frt, a három utolsó 150 frt. — Az *Unterlehrer* fizetése 700 frt.

*

Ha méltatni akarjuk az osztrák tanárság új fizetési rendszerét, arról egészben véve csak elismeréssel szólhatunk. Minden intézkedéséből a tanárság iránti méltányosság, a tudomány és művelődés iránti tisztelet nyilatkozik.

A főiskolai tanárok fizetésében az osztrákok is arra a rendszerre térnek át, a melyet nálunk gr. Csáky hozott be pár évvel ezelőtt, t. i., hogy a tandíj-osztalékok megszüntetésével minden egyetemi tanár egyforma törzsfizetést húzzon. A mienkhez hasonló egyetemi rendszer — a kötelező collegiumok rendszere — mellett ez az egyedül helyes és igazságos fizetési módozat. Mert abban csakugyan nincs semmi igazság, hogy egyetemi tanárok ne tudományos érdemeik vagy buzgóságuk, még csak nem is szolgálati éveik alapján kapják javadalmazásukat, hanem tisztán ama véletlen és semmit sem jelentő körülmény alapján, vajjon népes vagy néptelen facultáson tanítanak-e, avagy kötelező vizsgálati tárgy-e collegiumuk vagy sem. Ez az osztrák intézkedés nagy mértékben megerősíti most a Csáky sokszor megtámadott intézkedését.

Mindazáltal meglehetősen különbség is van az osztrák és magyar főiskolai tanárok fizetése közt. Ez a különbség a földolganban, a fizetések nagyságában van. Az osztrák egyetemi professzornak — ha egyébként kiváló tudós — fölmege fizetése 6000 frtig, az 1000 frt működési pótlékon kívül; a magyar egyetemi tanár fizetése a fővárosban 3000 forint, azonfelül 300 forint ötödéves pótlék, a mit bizony háromszor vagy négyszernél többször aligha

kaphat, továbbá 600 frt lakáspénzt. Ez bizony körülbelül 2000 frt különbség! — Eltérés az is, hogy Ausztriában a főiskolai tanár nem kap ötödéves pótlékot, azt a törzsfizetésbe olvasztották be, még pedig nem szűkmarkúan.

Jellemző intézkedése az osztrák fizetési törvényjavaslatnak, hogy az V. rangosztályba nem a szolgálati évek alapján lehet följutnia a főiskolai tanárnak, hanem tudományos érdemek alapján. Az egyszerű megélhetést biztosítja a VI. rangosztály is, az V. már az érdem elismerésére szolgál. Kényes természetű, de igazságos és hasznos intézkedés.

Feltűnő az is, hogy Ausztriában valamennyi főiskola tanárai — fővárosiak és vidékiek egyaránt — egyforma alapfizetést kapnak, szakítva az eddigi rendszerrel, mely három kategóriába osztotta be a főiskolákat: 1. Bécs, 2. Prága, 3. a többi. Az osztrákok ugyanis abból a helyes elvből indulnak ki, hogy *egyforma munkáért egyforma törzsfizetés jár*. A személyi, helyi és egyéb tekintetek pótlékok által recompensálhatók. E helyes elvet jó volna nálunk is követni és a kolozsvári egyetemi tanároknak, sőt a vidéki jogakadémiák tanárainak is meg kellene adni azt a törzsfizetést, a mit a budapestiek kapnak; emezeket aztán fővárosi pótlékkal lehetne ellátni.

A rendkívüli tanár Ausztriában kevesebb fizetést kap, mint nálunk. Természetesen, mert ott ez állás rövid ideig tartó átmeneti állapot, nem úgy, mint nálunk, hol néha tíz esztendeig is eltart.

A magántanárok sem részesülnek Ausztriában olyan mostoha elbánásban, mint nálunk, mert hallgatóik tandíjai az övék. Ideje volna nálunk is rendszeres fizetéssel látni el a magántanárokat, kik a mi tanszékekben nem gazdag egyetemünkön oly fontos feladatokat töltenek be.

Szóval a magyar főiskolai tanárok, bár az osztrákok fizetését is csekélynek tartjuk, méltán irigyelhetik osztrák collegáik helyzetét. Nem azért, hogy azok nagyobb urak, nagyobb jóllétben dúskálhatnak; hanem azért, hogy legalább előrehaladottabb korokban szabadon élhetnek tudományuknak. Míg ellenben a mi főiskolai tanáraink nem csak társadalmi állásuknak megfelelően nem élhetnek, hanem anyagi gondoktól sem mentek. Hogyan kívánhatni aztán tőlük, hogy kizárólag hivatásuknak éljenek? Csoda-e, ha nálunk a legtöbb egyetemi tanár is mellékfoglalkozás után kénytelen nézni, a mi aztán idejének, erejének és munkakedvének

tetes részét fölemeszti. Az egyetemi tanárt legalább is a curiai birói fizetés és rang illetné meg nálunk is. Persze ehhez az volna szükséges, hogy államférfiainknak legyen egy kis érzékök a nemzeti cultura iránt is, nem csak a tisztán állami közigazgatási feladatok iránt.

A középiskolai tanárok Ausztriában aránylag tán még jobban emelkedtek, mint a főiskolaiak. Minden rendes tanár fizetése kivétel nélkül 500, illetve 700 frttal lett nagyobb. Ezelőtt Bécsben 1200, vidéken 1000 frt alapfizetésök volt; most Bécsben és még 15 nagyobb vidéki városban 1400 forint, a kisebb városokban 1200 frt. Ez tehát 200, illetve 400 frt többlet csak az alapfizetésben. Azonkívül eddig öt 200 frtos quinquenniumuk volt, most a két első marad 200 frtos, de már a három utolsó 300 frtos, a mi ismét 300 frt többlet. Ez 500, illetve 700 frt többlettel az osztrák tanárok rendes fizetésének maximuma elérte a poroszokét (4500 márka = 2700 frt). Csakhogy Poroszországban a legfelső képesítéssel bíró tanárok felének azonfelül még 900 márka (= 540 frt) személyi pótlékuk van, a minek megfelelően Ausztriában is van egy 500 frtos jutalom a kiváló pædagogiai vagy tudományos érdemek jutalmazására, de ezt csak egyes esetekre adják jutalmúl, nem állandó személyi pótlékkép. Hasonló ehhez Franciaországban az az 500 frank pótlék, melyet a tanárok az agrégation (legmagasabb tanári képesítés) czimén kapnak.

Ezzel szemben a magyar tanár ma $1600 + 500 = 2100$ frt maximalis fizetést élvez; ha pedig majd valamikor végrehajtják a törvényt és az 1800 frtos fokozatot is megnyitják a VIII. osztályú tanárok egyharmadának, akkor is csak 2300 frt maximalis fizetést húz — mintegy 80 tanár. Világos, hogy sok tanár sohasem fog e maximumhoz sem jutni, kivált ha a fővárosi tanároknak nem adnak fővárosi pótléket, hanem kedvezőbb előléptetéssel fogják őket kárpótolni a vidékiek rovására.

Nem tartjuk magunkra nézve az osztrák példát föltétlenül irányadónak. Fizetések tekintetében a két ország pénzügyi helyzete, hivatalnokainak átlagos javadalmazása, a drágasági viszonyok, a kényszer és sok más tényező dönt. De mikor pénzügyi helyzetünk nem rossz, mikor a drágaság nálunk semmivel sem kisebb, mint Ausztriában, és mikor nálunk a tanári állás tekintélye egészen meg van rendülve, úgy hogy a magyar ifjúság e szép és magasztos életpályát a silány anyagi javadalmazás folytán any-

nyira kerüli, hogy valóban ijesztő, évek hosszú sorára kiható tanárhiánnyal kell küzdenünk: akkor nekünk nem csak követnünk kell az osztrák példát, hanem ha szükséges, annál tovább is kell mennünk. Nem egy-két elégedetlen professzor érdeke ez, hanem fontos közművelődési és nemzeti érdek.

Elég kedvező, de korántsem fényes volna a magyar tanár helyzete, ha megadnák neki, a mit a tanáregyesület memoranduma kér: t. i., hogy mennél előbb hajtánák végre az 1893. évi IV. törvényczikket, még pedig úgy, mint Csáky gróf akkori közoktatási miniszter hivatalos formában megígérte, a tanároknak felét a VIII. fizetési osztályba tennék, még pedig annak három fokozatába egyenlő arányban; továbbá emelnék föl ötödéves pótlékaikat 200 frtra. Ekkor körülbelül egyformán állana a magyar és az osztrák tanár, sőt alapfizetésben a magyar tanár valamivel jobban, de lakáspénzben rosszabbul. A tanári pályának még így is volna egy nagy hátránya más pályákkal szemben: az, hogy az előhaladásnak rajta nincsenek kiemelkedő csúcspontjai, a melyek az ambítiót sarkallnák.

Külföldön mindenütt van bizonyos, a személyes érdemhez kötött személyi pótlék — Ausztriában 500 frt jutalom — mely a pálya kedvezőtlen előhaladási viszonyainál fogva hivatva van fölbreszteni a tanárban az ambítiót, sarkallni munkakadvét. Nyen ösztönző szerül ajánlja a tanáregyesület memoranduma a nálunk szokásos *helybeli előléptetések* rendszerét. Ennek azonban csak akkor volna igazi értéke, ha nem csak az üres czimet adnák meg, a mi az egész intézkedést könnyen nevetségessé tehetné, hanem az igazgatói fizetést is, kivéve az igazgatói pótlékot, ha ezt valamikor megadják az igazgatóknak, a mi csak méltányos volna.

Meglehetősen emelkedik Ausztriában az új javaslat szerint az *igazgatói állás* is. Tanári fizetésén kívül az eddigi 300 frt igazgatói pótlék helyett a nagyobb városokban 500 frtot, a kisebbekben 400-at kap az igazgató, azonfelül szabad lakást vagy annak megfelelő lakpénzt; a VII. rangosztályban van s kapja e rangosztály működési pótlékának is a felét (350, 210, 175, 140 frtot); úgy hogy az igazgató maximális fizetése: $2700 + 500 + 350 = 3550$ frt és lakás, ebből 3200 frt a nyugdíjba is számít.

Ime Ausztriában a miatt, hogy az igazgató tanári fizetését a többivel együtt emelték, nem tartották helyén valónak megszüntetni az igazgatói pótlékot, mint nálunk tették, sőt inkább föl-

emelték azt. Nálunk is hiba volt megfosztani tőle az igazgatókat, s az igazgatói állás érdekében volna azt visszaadni nekik. Mert egyrészt sehogy sincs arányban az a felelősséggel teljes, zaklatott munka avval a 200—400 forint többlettel, mely most az igazgatói fizetésben meghaladja a tanári fizetést, úgy hogy épenséggel nincs mit csodálni, ha sok kiváló tanár egyáltalán nem is ambitionálja magának az igazgatóságot; másrészt az iskola méltó képviselése a közönséggel szemben, sőt a testületi szellem ápolása is, olyan terheket ró az igazgatóra, a melyek 200—400 forint többletből megközelítőleg sem fedezhetők. Igen sokat lehetne arról különösen vidéken beszélni, mint teszi tönkre az igazgatónak földhöz ragadt szegénysége az egész intézet reputatióját, a tanárok tekintélyével, sőt az egész középiskolai tanítás hitelével együtt.

De nem folytatjuk tovább az összehasonlítást a két állam tanárságának a helyzete közt. Egy körülményt azonban el nem hallgathatunk. Magyarország fejlődésére valóságos lidércnyomás-ként nehezedik minden téren Ausztria példája. A két állam szövetsége a valóságban több, mint két egyenrangú fél szövetsége; mert Magyarország kormánya a gyöngébb fél függésével lesi Ausztria minden lépését, minden tettét, hogy ahhoz szabja a magáét, azt utánozza. Ez a szellemi kiskorúság saját egyéniségünk nem ismeréséből, a saját szükségleteink félreismeréséből ered, s előbbutóbb megbosszulja magát.

Itt van példaként a közoktatás ügye. A közoktatás mindenütt leghatalmasabb tényezője a nemzeti cultura és ezzel általában a nemzeti szellem megerősödésének. Még pedig nemcsak a hazai nyelv terjesztése folytán, mint sokan nálunk is hiszik, hanem a tudomány, a művészet, az erkölcsiség nemzeti szellemben való fejlesztése által. Semmivel sem nyerhetjük meg jobban a magunk számára idegen ajkú nemzetiségeinket, mint a magyar nemzeti műveltség fölvirágoztatása által. A politikai rendszabályok, a mire nálunk legtöbbit gondolnak, mind az erőszak jellegével birnak, vagy tisztán az anyagi életre vonatkoznak, a szellemet nem érintik, azért nem is birnak elég mélyreható erővel. A műveltség ereje azonban ellenállhatatlan. Az igazi assimiláló hatalom a nemzeti cultura; a közigazgatás csak ama kedvezőtlen körülmények távoltartására van hivatva, a melyek a nemzeti cultura assimiláló erejének az érvényesülését akadályozzák.

Ausztria sohasem istápolta kebelében a nemzeti szellemet. Bureaukratikus és rendőr-állam volt mindig, mely a minél tökéletesebb és nagyobb közigazgatási gépezetet tekintette ideáljának, de a német nemzeti szellemet kifejtteni és megerősíteni sohasem volt komoly törekvése. Azért vesztette el a hegemoniát a német népek fölött, és azért van ma Ausztria teljesen kiszolgáltatva az erősödő nemzetiségek hatalmának. Franciaország vagy Anglia az abszolutismus évei alatt is nemzeti állam volt, mert a francia vagy angol nép egyéniségének minél hatalmasabb fejlesztése volt fő-céljük; Ausztria ma, az alkotmányos szabadság idejében sem nemzeti állam, sőt most tán legkevésbé lehet azzá.

Semmi sem mutatja jobban, mily közönyösen vette Ausztria a nemzeti szellem ápolását, mint közoktatásügye, a nemzeti szellem e legtermékenyebb melegágya. Ausztria egyike Európa amaz országainak, mely mint állam legkevésébbet áldoz közoktatására. Összes kiadásainak csak 3·8 % -át fordítja közoktatására, holott a többi művelt államok 6—10 % -ot, sőt többet is. Nála csak Olaszország (2·6 %), Magyarország (legújában 2·5 %) és Oroszország (2·3 %) fordítanak kevesebbet a közoktatás céljaira. Melyik kulturpolitikusnak ne jutna eszébe okozati összefüggést keresni Ausztria közoktatásügyének elhanyagolása és nem német nyelvű nemzetiségeinek elhatalmasodása közt?

És mi magyarok, a kikre nézve létkérdés az, hogy sikerül-e nemzeti állammá lennünk vagy sem, ezt az Ausztriát választjuk mintául politikai fejlődésünkben. Ausztria után kullogtunk, egyebet mellőzve, a tisztviselők rangfokozatainak és fizetésének a megállapításánál is. Ausztriát követtük az ő legnagyobb és legveszedelmesebb gyöngeségében, a közoktatásügy berendezésében is, egészen a tanári fizetések megállapításáig. Természetes, hogy beállt a tanárhiány ott is, nálunk is.

Ausztria, úgy látszik, most észrevette hibáját; orvosolni akarja legalább a legfeltűnőbb bajt, a tanárhiányt, — mert az egész közoktatásnak egy csapásra való fölemeléséről szó sem lehet. Ha követtük szövetségesünket és ideálunkat a rosszban, vajjon fogjuk-e követni a jóban is? Közoktatásunk vezetőjének lesz-e ereje — mert jóakarátában eddigi szavai és tettei után nem kételkedhetünk — megvalósítani terveit, ígéreteit? De a mi ennél is sokkal fontosabb, lesz-e ereje megváltoztatni közoktatásügyünk politikai becslésének eddigi mértékét; lesz-e ereje meggyőzni a

vezető magyar államférfiakat róla, hogy a magyar közoktatásügy intenzívebb fejlesztése a legnagyobb és legsürgősebb nemzeti feladatok egyike?

BALOGH PÉTER.

A CHICAGÓI NEMZETKÖZI NEVELÉSÜGYI KONGRESSZUSRÓL.*

Midőn hazánk ezredéves fennállásának ünneplése alkalmából, mi nevelők is megmozdulunk s honfiúi érzelmeinknek egy második nemzeti nevelésügyi kongresszus megtartásával kívánunk kifejezést adni, talán nem lesz felesleges, sőt kiválóan alkalomszerűnek látszik megemlékezni a chicagói nemzetközi nevelésügyi kongresszusról, mely nagyszerűségben, kiterjedésben az eddig tartott ilyenmű kongresszusok sorában, talán még páratlanul áll.

A magam részéről felette kívánatosnak tartottam volna, ha e nagyfotosságú tárgyat, e székéről, nálamnál illetékesebb egyén ismerteti. E tárgy oly terjedelmű, hogy arról egy felolvasás keretén belől tiszta képet adni, mely a dolog lényegét feltárja, az emberi tudás legmagasabb fokán álló elme is alig volna képes. Ily nagy munkára, gyenge erőm tudatában én sem vállalkozhatom. Jelen felolvasásomnak célja inkább az, hogy e tárgyra, részint a nagyérdemű társaság, részint a hazai tanügy több tényezőinek figyelmét felhívjam s a termékenyítő eszmék terjedését előmozdítsam.

Ezeket előre bocsátva, s a kongresszus nagyszabású előkészítését, szervezetét és külső lefolyását e sorokban pusztán megemlítve,** közvetlenül áttérek a fő- vagy összes üléseken tartott megnyitó beszédre, kiváló üdvözlő beszédekre és értekezésekre.

E helyen nemcsak, mint a sorrendben elsőt, de mint tartalmára

* Felolvasta a szerző a M. Pæd. Társaságnak 1896. márczius 21-én tartott rendes havi ülésén.

** A Társaság ülésén a felolvasó úr, ki különben a chicagói kongresszus VII. (tanítóképzési) szakosztályának egyik tiszteletbeli alelnöke volt, behatóan ismertette ezeket is a következő címek alatt: a) kongresszus létrejöttének előzményeiről; b) kongresszus szervezéséről és pedig: 1. az összes ülésekről; 2. a szakülésekről. Mind e fejezetek, térkímélés végett, csupán adatokat tartalmaznak, az ülések helyének s idejének elsorolását az előadók, a kérdések és a hozzászólók megnevezését, s némi fogalmat nyújthat a kongresszusi tárgyak sokféleségéről az, hogy a felolvasásnak e naplószerű része, melyet a tárgyaló címek minden érdekessége ellen is mellőznünk kell, nagyobb terjedelmű, mint az itt következő rész. — E jelentés a kongresszus naplója és előzetes hirdetőmenyei alapján készült. — *A szerk.*